

გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპები იძულებით გადაადგილების შესახებ

შესავალი: მიზნები და ამოცანები

1. წინამდებარე სახელმძღვანელო პრინციპები ეხება მსოფლიოში იძულებით გადაადგილებულ პირთა სპეციფიურ პრობლემებს. მასში მოცემულია ის უფლებები და გარანტიები, რომელიც დაკავშირებულია, როგორც პირთა იძულებით გადაადგილებისაგან დაცვასთან, ასევე მათი გადაადგილების, დაბრუნების ან ახალ ადგილას დასახლებისა და რეინტეგრაციისას დაცვასა და დახმარებასთან.

2. ამ პრინციპების მიზნებიდან გამომდინარე იძულებით გადაადგილებულ პირებად ითვლებიან ის პირები ან პირთა ჯგუფები, რომლებიც გამოძევებულ იქნენ ან იძულებულნი გახდნენ დაეტოვებინათ თვითნებური სახლი ან მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი, რათა გაქცეოდნენ შეიარაღებულ კონფლიქტს, საყოველთაო ძალადობას, ადამიანის უფლებათ ხელყოფასა და სტიქიურ ან ადამიანის მიერ შექმნილ კატასტროფებს და, ამასთან, არ გადაუკვეთავთ საერთაშორისოდ აღიარებული სახელმწიფო საზღვარი.

3. წინამდებარე პრინციპები ასახავს და შეესაბამება ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალსა და საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალს. იგი სახელმძღვანელოა:

ა) გენერალური მდივნის წარმომადგენლისათვის იძულებით გადაადგილებულ პირთა მიმართ თავისი მანდატის აღსრულებისას;

ბ) სახელმწიფოსთვის, სადაც წამოიჭრა იძულებითი გადაადგილების პრობლემა;

გ) ყველა სახის პირებისა, ჯგუფებისა და ოფიციალური უწყებებისათვის, რომელთაც შეხება აქვთ იძულებით გადაადგილებულ პირთა პრობლემებთან;

დ) სამთავრობათაშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციებისთვის, რომელთაც შეხება აქვთ იძულებით გადაადგილებასთან.

4. ეს სახელმძღვანელო პრინციპები, რაც შეიძლება ფართოდ უნდა იქნეს გავრცელებული და გამოყენებული.

კარი პირველი

ზოგადი პრინციპები

პრინციპი 1

1. იძულებით გადაადგილებული პირები საერთაშორისო და ადგილობრივი კანონმდებლობის მიხედვით, თანასწორობის საფუძველზე უნდა სარგებლობდნენ იგივე უფლებებით და თავისუფლებებით, რითაც სარგებლობენ სხვა პირები თავიანთ ქვეყანაში. მათ არ უნდა განიცადონ რაიმე დისკრიმინაცია მათი უფლებებისა და თავისუფლებების განხორციელებაში იმ მიზეზით, რომ ისინი იძულებით არიან გადაადგილებულნი.

2. ეს პრინციპები არ მოდის წინააღმდეგობაში საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებულ ინდივიდუალურ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობასთან ისეთ დანაშაულზე, როგორც არის გენოციდი, დანაშაული კაცობრიობის წინააღმდეგ, ომის დანაშაული.

პრინციპი 2

1. ეს პრინციპები ყოველგვარი არასასურველი განსხვავების გარეშე უნდა დაიცვას და გამოიყენოს ყველა ოფიციალურმა თუ სხვა პირმა და ჯგუფმა, რომელთაც შეეხება აქვთ იძულებით გადაადგილებულ პირთა პრობლემასთან, მიუხედავად მათი იურიდიული სტატუსისა. ამ პრინციპების დაცვა და განხორციელება არ იმოქმედებს აღნიშნული ოფიციალური თუ სხვა პირისა და ჯგუფის სტატუსზე.

2. არ შეიძლება ამ პრინციპების ინტერპრიტირება, როგორც საერთაშორისოდ აღიარებული ადამიანის უფლების, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის დოკუმენტების ან პირისათვის ადგილობრივი კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებების შემზღვევა, გამაუქმებელი ან შემცველი. კერძოდ, ეს პრინციპები არ ეწინააღმდეგება სხვა ქვეყანაში თავშესაფარის მიებასა და მისი გამოყენების უფლებას.

პრინციპი 3

1. ეროვნულ ხელისუფლებებს ეკისრებათ უპირატესი ვალდებულება და პასუხისმგებლობა, რათა თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში იძულებით გადაადგილებული პირები უზრუნველყონ შესაბამისი დაცვითა და ჰუმანიტარული დახმარებით.

2. იძულებით გადაადგილებულ პირებს უფლება აქვთ მოითხოვონ და მიიღონ დაცვა და ჰუმანიტარული დახმარება საკუთრი ხელისუფლებებისაგან. ისინი არ შეიძლება დევნილნი ან დასჯილი იყვნენ მსგავსი მოთხოვნებისათვის.

პრინციპი 4

1. ეს პრინციპები უნდა გამოიყენებოდეს ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე - განურჩევლად რასისა, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის თუ მრწამსის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულების, ეროვნული, ეთნიკური თუ სოციალური წარმომავლობის, სამართლებრივი თუ სოციალური მდგომარეობის, ასაკის, ქმედუუნარობის, საკუთრების, დაბადების თუ სხვა მსგავსი მაჩვენებლებისა.

2. იმ იძულებით გადაადგილებულ პირებს, როგორც იც არიან ბავშვები, განსაკუთრებით უპატრონო არასრულწლოვანები, ორსული ქალები, ჩვილბავშვიანი დედები, მარტოხელა დედები, ქმედუუნარონი და მოხუცები, უფლება აქვთ დაცვასა და დახმარებაზე, რომელიც განპირობებულია მათი მდგომარეობით და აგრეთვე უფლება აქვთ მათი განსაკუთრებული საჭიროებიდან გამომდინარე მოპყრობაზე.

კარი მეორე

პრინციპები გადაადგილებისგან დაცვის შესახებ

პრინციპი 5

ყველა ხელისუფლებამ და საერთაშორისო ასპარესზე მოქმედმა პირმა უნდა დაიცვას საერთაშორისო სამართლიდან - მათ შორის ადამიანის უფლებებისა და ჰუმანიტარული სამართლიდან, გამომდინარე ვალდებულებები და უზრუნველყოს მათი დაცვა ყველა შემთხვევაში, რათა თავიდან იქნას აცილებული ისეთი მდგომარეობა, რასაც შეიძლება მოჰყვეს პირთა იძულებითი გადაადგილება.

პრინციპი 6

1. ყოველ ადამიანს უნდა გააჩნდეს თვისი სახლიდან ან მუდმივი საცხოვრებლიდან თვითნებური გადაადგილებისგან დაცვის უფლება.

2. თვითნებური გადაადგილების აკრძალვა ეხება ისეთ გადაადგილებას:

ა) რომელიც ემყარება აპარტიდის პოლიტიკას, ეთნიკურ წმენდას ან მსგავს ქმედებებს გამიზნულს ან რომელსაც შედეგად მოჰყვა დაზარალებული მოსახლეობის ეთნიკური, რელიგიური ან რასობრივი შემადგენლობის შეცვლა;

ბ) რომელსაც ადგილი აქვს შეიარაღებული კონფლიქტისას, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც სამოქალაქო მოსახლეობის უსაფრთხოება ან აუცილებელი სამხედრო მიზნები ამას მოითხოვს;

გ) რომელსაც ადგილი აქვს განვითარების ფართომასშტაბიანი პროექტების განხორციელებისას და როდესაც ეს უკანასკნელი არ არის გამართლებული საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე;

დ) რომელსაც ადგილი აქვს უბედურებებისას, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც დაზარალებულთა უსაფრთხოება და ჯანმრთელობა მოითხოვს მათ ევაკუაციას;

ე) როდესაც იგი გამოიყენება მოსახლების კოლექტიური დასჯისთვის.

3. გადაადგილება არ უნდა გაგრძელდეს იმაზე მეტხანს, ვიდრე ამას მოცემული ვითარება მოითხოვს.

პრინციპი 7

1. პირთა გადაადგილებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებამდე პასუხისმგებელი ოფიციალური პირები უნდა დარწმუნდნენ, რომ შესწავლილია ყველა შესაძლო ალტერნატივა, რათა თავიდან იქნას აცილებული სრული გადაადგილება. იმ შემთხვევაში, როდესაც არ არის სხვა გამოსავალი, მიღებული უნდა იქნეს გადაადგილების მასშტაბებისა და მისი არასასურველი ეფექტების მინიმუმამდე შემცირების ყველა ზომა.

2. ხელისუფლება, რომელიც აღნიშნულ გადაადგილებას ახორციელებს, მაქსიმალურად უნდა დარწმუნდეს, რომ ყოველი გადაადგილებული პირი უზრუნველყოფილი იქნება თავშესაფარით და რომ აღნიშნული გადაადგილება განხორციელდება უსაფრთხოების, კვების, ჯანმრთელობის და ჰიგიენის თვალსაზრისით დამაკმაყოფილებელ პირობებში და რომ ერთი ოჯახის წევრები არ იქნებიან დაშორებული.

3. თუ იძულებით გადაადგილება ხორციელდება სხვა ვითარებაში გარდა, შეიარაღებული კონფლიქტებისა და უბედურებების კრიტიკული სტადიებისა, მაშინ შემდეგი გარანტიები უნდა იქნას დაკმაყოფილებული:

ა) კანონით ძალმოსილ ხელისუფლების პირებმა უნდა მიიღონ სპეციფიკური გადაწყვეტილებები ამ ზომების თობაზე;

ბ) სათანადო ზომები უნდა იქნას მიღებული, რათა გადასაადგილებელი პირი გარანტირებული იყოს სრული ინფორმაციით გადაადგილების მიზეზებსა და პროცედურებზე და საჭიროების შემთხვევაში კომპენსაციასა და განთავსებაზე.

გ) იმისათვის, რომ გადაადგილება მოხდეს იძულებით გადასაადგილებელი პირების თანხმობით, საჭიროა, რომ ისინი სრულად იყვნენ ინფორმირებულნი ვითრების შესახებ და მიეცეთ თავისუფალი არჩევანი;

დ) პასუხისმგებელმა ოფიციალურმა პირებმა უნდა სცადონ დაზარალებულთა ჩართვა, განსაკუთრებით ქალების, მათი ხელახალი განსახლების დაგეგმვასა და მართვაში;

ე) საჭიროების შემთხვევაში, კომპეტენტურმა სახელისუფლებო ორგანოებმა უნდა განახორციელონ კანონის აღსრულებითი ღონისძიებები;

ვ) დაცული უნდა იქნას უფლება ეფექტურ საშუალებებზე, მათ შორის სათანადო სასამართლო ორგანოების მიერ მსგავსი გადაწყვეტილებების გადასინჯვაზე.

პრინციპი 8

გადაადგილება არ შეიძლება განხორცილდეს ისე, რომ დაირღვეს დაზარალებულთა სიცოცხლის, ღირსების, თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება.

პრინციპი 9

სახელმწიფოებს აკისრიათ განსაკუთრებული მოვალეობა, რათა გადაადგილებისგან დაიცვან მკვიდრი მოსახლეობა, აგრეთვე უმცირესობები, გლეხები, მწყემსები და მოსახლეობის სხვა ჯგუფები, რომელნიც უპირატესად არიან დამოკიდებულნი და მიმაგრებულნი მიწაზე.

კარი მესამე

პრინციპები გადაადგილების დაცვის შესახებ

პრინციპი 10

სიცოცხლე ადამიანის ხელშეუხებელი უფლებაა, რომელსაც იცავს კანონი, არავის არა აქვს უფლება თვითნებურად მოუსწრაფოს ვინმეს სიცოცხლე. იძულებით

გადაადგილებული პირები დაცული უნდა იყვნენ ისეთი ხელყოფისაგან, როგორც არის:

ა) გენოციდი;

ბ) მკვლელობა;

გ) სწრაფი ან თვითნებური მსჯავრის დადება;

დ) იძულებით გაქრობა, მათ შორის ქალებისა და ბავშვის გატაცება და გატაცება გამომალვის მიზნით, რომელიც განხორციელდა სიკვდილის მუქარით ან გახდა სიკვდილის მიზეზი;

ასევე უნდა აიკრძალოს ზემოთჩამოთვლილი ნებისმიერი ქმედების ჩადენის მუქარა და წაქეზება.

2. ნებისმიერ ვითარებაში აკრძალულია თავდასხმები ან ძალადობის სხვა აქტები, მიმართული იძულებით გადაადგილებულ პირთა წინააღმდეგ, რომელნიც არასოდეს მონაწილეობდნენ ან აღარ მონაწილეობენ საომარ მოქმედებებში. იძულებით გადაადგილებული პირები დაცული უნდა იქნენ განსაკუთრებით ისეთი მოქმედებებისაგან, როგორც არის:

ა) გამიზნული ან განურჩეველი თავდასხმა ან ძალადობის სხვა აქტები, რაც გულისხმობს ისეთი ზონების შექმნასაც, სადაც მშვიდობიან მოქალაქეებზე თავდასხმები დაუშვებელია;

ბ) შიმშილი, როგორც ბრძოლის ფორმა;

გ) მათი გამოყენება სამხედრო ობიექტების თვდასხმისაგან დასაცავად ან სამხედრო ოპერაციები საფარველად, ხელშემწყობად ან შემაფერხებლად;

დ) თავდასხმები მათ ბანაკებსა და დასახლების ადგილებზე;

ე) ქვეითსაწინააღმდეგო ნაღმების გამოყენება.

პრინციპი 11

1. ყოველ ადამიანს აქვს ღირსების, აგრეთვე ფიზიკური, გონებრივი თუ მორალური ხელშეუხებლობის უფლება.

2. იძულებით გადაადგილებული პირები, მიუხედავად იმისა შეზღუდული აქვთ თუ არა თავისუფლება დაცული უნდა იყვნენ ისეთი მოქმედებისგან, როგორიცაა:

ა) გაუპატიურება, ტანჯვა, გარყვნილობა, წამება, სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა ან სასჯელი და პატივისა და ღირსების შემლახავი სხვა მოქმედებები, როგორცაა სქესობრივი ძალადობა, პროსტიტუციის იძულება და ნებისმიერი შეურაცხყოფა;

ბ) მონობა ან მონობის სხვა თანამედროვე ფორმები, როგორცაა, გამოსასყიდით გათხოვება, სექსუალური ექსპლუატაცია, ბავშვის იძულებითი შრომა;

გ) ძალადობის იმგვარი აქტები, რომელიც გამიზნულია იძულებით გადაადგილებულ პირთა შორის ტერორის დასათესად.

იკრძალება ზემოთჩამოთვლილი ნებისმიერი ქმედების ჩადენის მუქარა და წაქეზება.

პრინციპი 12

1. ყოველ ადამიანს აქვს პიროვნების თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება. დაუშვებელია თვითნებური დაპატიმრება და დაკავება სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე.

2. იძულებით გადაადგილებულ პირთა ამ უფლების გა ნხორციელებისთვის საჭიროა, რომ ისინი არ იყვნენ ინტერნირებულნი ან შემოფარგლულნი ბანაკში ამგვარი ინტერნირების ან შემოფარგვლისთვის საჭირო შემთხვევების არსებობისას, იგი არ უნდა გრძელდებოდეს იმაზე მეტ ხანს, ვიდრე ამას მოცემული ვითარება მოითხოვს.

3. იძულებით გადაადგილებული პირები დაცული უნდა იყვნენ თავიანთი გადაადგილების გამო დისკრიმინაციული დაპატიმრებისა და დაკავებისაგან.

4. დაუშვებელია იძულებით გადაადგილებული პირის მძევლად აყვანა.

პრინციპი 13

1. არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება იძულებით გადაადგილებული ბავშვების შეიარაღებულ ძალებში გაწვევა და სამხედრო მოქმედებებში მონაწილეობის უფლების მოთხოვნა ან გაცემა.

2. იძულებით გადაადგილებული პირები დაცული უნდა იყვნენ დისკრიმინაციული გაწვევისაგან ნებისმიერ შეიარაღებულ ძალებში ან ფორმირებებში მათი მდგომარეობის გამო. კერძოდ, ნებისმიერ ვითარებაში იკრძალება ყოველგვარი სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი ქმედება, რომელიც აიძულებს პირს დათანხმდეს გაწვევაზე ან სჯის გაწვევაზე უარის შემთხვევაში.

პრინციპი 14

1. ყოველ იძულებით გადაადგილებულ პირს აქვს თავისუფალი გადაადგილების უფლება და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის თავისუფლება.

2. კერძოდ, იძულებით გადაადგილებულ პირებს უფლება აქვთ თავისუფლად გადაადგილდნენ თავიანთ ბანაკსა თუ საცხოვრებელ ადგილზე, როგორც შიგნით, ისე გარეთ.

პრინციპი 15

იძულებით გადაადგილებულ პირებს უფლება აქვთ:

ა) ეძებონ უსაფრთხოება ქვეყნის სხვა ნაწილში;

ბ) დატოვონ თავიანთი ქვეყანა;

გ) ეძებონ თავშესაფარი სხვა ქვეყანაში;

დ) დაცული იყვნენ იძულებით დაბრუნების ან დასახლებისგან ისეთ ადგილას, სადაც მათ სიცოცხლეს, უსაფრთხოებას, თავისუფლებას და/ან ჯანმრთელობას საფრთხე დაემუქრა.

პრინციპი 16

1. ყველა იძულებით გადაადგილებულ პირს უფლება აქვს იცოდეს დაკარგული ნათესავის ბედისა და მისი ადგილმდებარეობის შესახებ.

2. ხელისუფლების პასუხისმგებელი ორგანოებ ი უნდა ეცადონ დაადგინონ იმ იძულებით გადაადგილებულ პირთა ბედი და ადგილსამყოფელი, რომელნიც გამოცხადებული არიან, როგორც უგზო-უკვლოდ დაკარგულნი და ითანამშრომლონ ამავე მიზნით მოღვაწე საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. მათ უნდა აცნობონ

უახლოეს ნათესავს გამოძიების მსვლელობის შესახებ და შეატყობინონ ნებისმიერი შედეგი.

3. ხელისუფლების პასუხისმგებელი ორგანოები უნდა ეცადონ შეაგროვონ და დაადგინონ გარდაცვალებულთა გვამის ნაწილები, დაიცვან ისინი ძარცვისა და დამახინჯებისაგან და გაადვილონ გვამის ნაწილების დაბრუნება უახლოესი ნათესავისათვის ან უზრუნველყონ მათი პატივით დაკრძალვა.

4. იძულებით გადაადგილებულ პირთა სამარხები ნებისმიერ ვითარებაში უნდა იყოს დაცული. იძულებით გადაადგილებულ პირებს უნდა ჰქონდეთ გარდაცვლილ ნათესავთა სამარხების მონახულების უფლება.

პრინციპი 17

1. ყოველ ადამიანს აქვს ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება.

2. იძულებით გადაადგილებულ პირთა ამ უფლების განსახორციელებლად, იმ წევრებს, რომელთაც სურთ ერთად დარჩენა უნდა მიეცეთ ამის უფლება.

3. ოჯახებს, რომლებიც დაშორებულნი არიან იძულებით გადაადგილების გამო, უნდა მიეცეთ გამთლიანების უფლება, რაც შეიძლება მალე. უნდა გატარდეს ყველა საჭირო ნაბიჯი ამ ოჯახების აღდგენისათვის, განსაკუთრებით, როდესაც საქმე ეხება ბავშვებს. ხელისუფლების პასუხისმგებელმა ორგანოებმა ხელი უნდა შეუწყონ ოჯახების წევრების მიერ განხორციელებულ მოძიებას, წახალისონ და ითანამშრომლონ იმ ჰუმანიტარულ ორგანიზაციებთან, რომლებიც მონაწილეობენ ოჯახების აღდგენის საქმეში.

4. იძულებით გადაადგილებულ პირთა ოჯახის წევრებს, რომელთა პირადი თავისუფლება შეიზღუდა ბანაკებში ინტერნირებითა და შემოფარგვლით, უფლება აქვთ დარჩნენ ერთად.

პრინციპი 18

1. ყველა იძულებით გადაადგილებულ პირს აქვს შესაბამისი ადექვატური ცხოვრების უფლება.

2. როგორც მინიმუმი, ხელისუფლების პასუხისმგებელმა ორგანოებმა უნდა უზრუნველყონ ნებისმიერ ვითარებაში და ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, ქვემოთ ჩამოთვლილ საშუალებებზე უსაფრთხოდ ხელმისაწვდომობა:

ა) აუცილებელი საკვები და სასმელი წყალი;

ბ) თავშესაფარი და საცხოვრებელი;

გ) შესაფერისი ტანისამოსი;

დ) გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება და სანიტარული მომსახურება.

3) განსაკუთრებული ძალისხმევა უნდა იყოს მიმართული ამ ძირითადი საჭიროებებით მომარაგებასა და დანაწილებაში ქალების სრული მონაწილეობის უზრუნველყოფისაკენ.

პრინციპი 19

1. ყველა დაჭრილი და ავადმყოფი იძულებით გადაადგილებული პირი, ისევე როგორც ქმედუვნარონი, უფლებამოსილი არიან მიიღონ სამედიცინო დახმარება და ყურადღება, რომელსაც ისინი ითხოვენ, ყოვლგვარი განსხვავების გარეშე, გარდა სამედიცინო დახმარების აუცილებლობაზე დამყარებული განსხვავებისა, სრულად, პრაქტიკული შესაძლებლობის ფარგლებში და მაქსიმალურად მჭიდრო ვადებში. საჭიროების შემთხვევაში იძულებით გადაადგილებულ პირებისთვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ფსიქოლოგიური და სოციალური მომსახურება.

2. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ქალის ჯანმრთელობას, რისთვისაც ხელმისაწვდომი უნდა იყოს მეან-გინეკოლოგიური დაწესებულებები და მომსახურება, როგორც არის რეპროდუქტიული მედიცინა, ასევე შესაბამისი კონსულტაციები სექსუალური ან სხვა სახის შეურაცხყოფის მსხვერპლთათვის.

3. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს აგრეთვე იმას, რომ თავიდან უნდა იყოს აცილებული ვირუსული და ინფექციური დაავადებების, მათ შორის შიდსის, გავრცელება იძულებით გადაადგილებულ პირთა შორის.

პრინციპი 20

1. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება იყოს კანონის წინაშე აღიარებული სუბიექტი.

2. იძულებით გადაადგილებულ პირთა ამ უფლების განსახორციელებლად ყველა შესაბამისმა სახელმწიფო ორგანომ უნდა გასცეს ნებისმიერი დოკუმენტი, რომელიც უზრუნველყოფს მათი სამართლებრივი უფლებების განხორციელებას, როგორცაა,

პასპორტი, პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი, დაბადების და ქორწინების მოწმობა. კერძოდ, ოფიციალურმა პირებმა უნდა გადაადგილოს დააადგილოს დაკარგული დოკუმენტების აღდგენა ან ახლების გაცემა, ისეთი რეალობას მოკლებული მოთხოვნის გარეშე, როგორცაა აღნიშნული დოკუმენტების მოსაპოვებლად მუდმივ საცხოვრებელ ადგილზე დაბრუნება.

3. ქალსა და მამაკაცს აქვთ უფლება მიიღონ საჭირო დოკუმენტები და უფლება ეს დოკუმენტები გაიცეს პირადად მათ სახელზე.

პრინციპი 21

1. არავის არ უნდა ჩამოერთვას თვითნებურად საკუთრებაში ან მფლობელობაში არსებული ქონება.

2. იძულებით გადაადგილებულ პირთა საკუთრებაში ან მფლობელობაში არსებული ქონება ნებისმიერ ვითრებაში დაცული უნდა იყოს, განსაკუთრებით კი ისეთი სახის მოქმედებებისაგან, როგორცაა:

ა) ძარცვა;

ბ) გამიზნული, განურჩეველი თავდასხმები ან ძალადობის სხვა აქტები;

გ) მათი გამოყენება სამხედრო ობიექტებისა და სამხედრო ოპერაციების საფარველად;

დ) გახდნენ რესპრესალიების ობიექტები;

ე) მათი განადგურება ან მითვისება, როგორც კოლექტიური დასჯის მეთოდი.

3. იძულებით გადაადგილებულ პირთა საკუთრებაში ან მფლობელობაში არსებული ქონება, რომლის დატოვებაც მათ მოუხდათ, დაცული უნდა იყოს განადგურებისაგან და თვითნებური და არალეგალური მითვისების, ოკუპირების ან გამოყენებისაგან.

პრინციპი 22

1. იმ ულებით გადაადგილებული პირები მიუხედავად იმისა ცხოვრობენ თუ არა ისინი ბანაკებში, თავიანთი გადაადგილების გამო არ უნდა იქნენ დისკრიმინირებულნი ისეთი უფლებების განხორციელებაში, როგორცაა:

ა) აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის და რწმენის, შეხედულებისა და სიტყვის თავისუფლება;

ბ) უფლება, მოიძიონ თავისუფალი შესაძლებლობა სამსახურისათვის და მონაწილეობა მიიღონ ეკონომიკურ საქმიანობაში;

გ) უფლება, თავისუფლად გაერთიანების და თანასწორობის საფუძველზე მონაწილეობა მიიღოს საზოგადოებრივ საქმიანობაში;

დ) უფლება, აირჩიონ და მონაწილეობდნენ სამთავრობო და საჯარო საქმიანობაში, მათ შორის, ამ უფლების განსახორციელებლად საჭირო საშუალებებზე ხელმისაწვდომობის უფლება;

ე) უფლება, ისარგებლონ იმ ენით, რომელსაც ისინი ფლობენ.

პრინციპი 23

1. ყოველ ადამიანს აქვს განათლების მიღების უფლება.

2. იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის შესაბამისმა ხელისუფლებებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ ამ პირებისათვის საკუთრებაში ამ მფლობელობაში არსებული ქონება, კერძოდ, იძულებით გადაადგილებული ბავშვებისათვის დაწყებითი განათლება იყოს უფასო და სავალდებულო. განათლების მიღებისას დაცული უნდა იყოს მათი კულტურული თვითმყოფადობა, ენა და რელიგია.

3. განსაკუთრებული ძალისხმევა უნდა იყოს მიმართული იმისკენ, რომ ქალებმა და გოგონებმა საგანმანათლებლო პროგრამაში მიიღონ სრული და თანაბარი მონაწილეობა.

4. განათლება და სასწავლო საშუალებები ხელმისაწვდომი უნდა იყოს იძულებით გადაადგილებული პირებისათვის, კერძოდ, არასრულწლოვანებისა და ქალებისათვის, მიუხედავად იმისა, ცხოვრობენ თუ არა ისინი ბანაკებში და საამისოდ პირობების შექმნისთანავე.

კარი მეოთხე

პრინციპები ჰუმანიტარული დახმარების შესახებ

პრინციპი 24

1. ნებისმიერი ჰუმანიტარული დახმარება უნდა მიეწოდებოდეს ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, ჰუმანიზმისა და მიუკერძოებლობის პრინციპის საფუძველზე.

2. იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის ჰუმანიტარული დახმარება არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას რაიმე სხვა მიზეზით, კერძოდ, გადაიდოს რაიმე პოლიტიკური ან სამხედრო მიზნებისათვის.

პრინციპი 25

1. ეროვნული ხელისუფლებებს აკისრიათ უპირატესი ვალდებულება და პასუხისმგებლობა, რათა იძულებით გადაადგილებული პირები უზრუნველყონ ჰუმანიტარული დახმარებით.

2. საერთაშორისო ჰუმანიტარულ ორგანიზაციებს და მსგავსი საქმიანობით დაკავებულ დაწესებულებებს უფლება აქვთ შესთავაზონ თავიანთი მომსახურება იძულებით გადაადგილებულთა მხარდასაჭერად. მსგავსი მომსახურებები არ უნდა ჩაითვალოს არამეგობრულ მოქმედებად ან იგულისხმებოდეს, როგორც სახელმწიფოს შიდა საქმეებში ჩარევა, არამედ უნდა განიხილებოდეს როგორც კეთილი ნების გამოვლინება. ამასთანავე, ასეთ დახმარებაზე თანხმობა არ უნდა იყოს თვითნებურად მოპოვებული, მაშინ როდესაც ხელისუფლებას არ ძალუძს ან არ სურს საჭირო ჰუმანიტარული დახმარებით უზრუნველყოფა.

3. შესაბამისმა ხელისუფლებებმა უნდა უზრუნველყონ და გაადვილონ ჰუმანიტარული დახმარების უპრობლემოდ მიღება და აღჭურვილ ამ საქმით დაკავებული პირები სწრაფი და დაუბრკოლებელი დაშვებით იძულებით გადაადგილებულ პირებთან.

პრინციპი 26

ჰუმანიტარული დახმარების განმარტებული პირების ტრანსპორტი და აღჭურვილობა უნდა იყოს დაცული. ისინი არ შეიძლება გახდნენ თავდასხმის ან ძალადობის სხვა აქტების ობიექტები.

პრინციპი 27

1. საერთაშორისო ჰუმანიტარულმა ორგანიზაციებმა და მსგავსი საქმიანობით დაკავებულმა დაწესებულებებმა დახმარების გაწევის დროს სათანადო ყურადღება უნდა მიაქციონ იძულებით გადაადგილებულ პირთა დაცვის საჭიროებას და ადამიანის უფლებებს და იმოქმედონ მათ შესატყვისად. ასეთ შემთხვევაში,

აღნიშნულმა ორგანიზაციებმა და დაწესებულებებმა პატივი უნდა სცენ შესაბამის საერთაშორისო სტანდარტებს და ქცევის წესებს.

2. წინამდებარე პარაგრაფი არ მოდის წინააღმდეგობაში იმ საერთაშორისო ორგანიზაციების დაცვით მოვალეობებთან, რომლებიც აღჭურვილნი არიან საამისო მანდატით და რომელთა სამსახური შეიძლება შეთავაზებულ ან მოთხოვნილ იქნეს სახელმწიფოს მიერ.

კარი მეხუთე

პრინციპები დაბრუნების, განსახლების და რეინტეგრაციის შესახებ

პრინციპი 28

1. ხელისუფლების უფლებამოსილ ორგანოებს აქვთ უპირველესი მოვალეობა და პასუხისმგებლობა, რათა შექმნან პირობები, ისევე როგორც უზრუნველყონ საშუალება, რაც შესაძლებლობას მისცემს იძულებით გადაადგილებულ პირებს დაბრუნდნენ თავისი ნებით, უსაფრთხოდ და ღირსეულად თავიანთ სახლებში ან საცხოვრებელ ადგილებში, ან ნებაყოფლობით ხელახლა განსახლებულ იქნენ ქვეყნის სხვა ნაწილში. მსგავსმა უფლებამოსილმა ორგანოებმა ხელი უნდა შეუწყონ და გაადვილონ დაბრუნებულ ან განსახლებულ იძულებით გადაადგილებულ პირთა რეინტეგრაციას.

2. განსაკუთრებული ძალისხმევა უნდა იქნეს მიმართული იძულებით გადაადგილებული პირების დაბრუნების, დასახლების და რეინტეგრაციის დაგეგმვისა და მართვის პროცესში მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად.

პრინციპი 29

იძულებით გადაადგილებული პირები, რომლებიც დაბრუნდნენ თავიანთ სახლებში ან მუდმივ საცხოვრებელ ადგილას ან ისინი ვინც დასახლდნენ ქვეყნის სხვა ნაწილში, არ შეიძლება დისკრიმინირებულნი იყვნენ თავიანთი მდგომარეობის გამო. მათ აქვთ უფლება, შეუზღუდავად და თანაბრად, ნებისმიერ დონეზე მიიღონ მონაწილეობა საზოგადოებრივ ურთიერთობებში, აგრეთვე თანაბრად ისარგებლონ საზოგადოებრივი მომსახურებით.

ხელისუფლების უფლებამოსილ ორგანოებს აკისრიათ მოვალეობა და პასუხისმგებლობა, რათა დაეხმარონ დაბრუნებულ და/ან ხელახლა დასახლებულ იძულებით გადაადგილებულ პირებს აღუდგინონ, შესაძლებლობის ფარგლებში, მათ

საკუთრებასა და მფლობელობაში არსებული ქონება, რომელიც მათ დატოვეს ან წაერთვათ გადაადგილებისას. როდესაც ქონებისა და მფლობელობის აღდგენა შეუძლებელია, ხელისუფლების უფლებამოსილმა ორგანოებმა უნდა უზრუნველყონ ან დაეხმარონ ამ პირებს შესაბამისი კომპენსაციის ან სხვა სახის რეპარაციის მიღებაში.

პრინციპი 30

ხელისუფლების შესაბამისმა ორგანოებმა უნდა დაუშვან და გაუადვილონ საერთაშორისო ჰუმანიტარულ ორგანიზაციებსა და შესაბამის დაწესებულებებს თავისი მანდატის განხორციელების შესაძლებლობა, რათა მათ სწრაფად და შეუფერხებლად განახორციელონ იძულებით გადაადგილებულ პირთა დახმარება მათი დაბრუნების, განსახლების ან რეინტეგრაციის პროცესში.